

Holbergprisen i skolen 2011

Lærerrapport

Mysen vgs

Märit Opperud

Sissel Husebråten

Innledning.....	3
Gjennomføringen	3
Hvorvidt det har vært en reell forskningsformidling mellom forskningsinstitusjoner og skoleverket ...	4
Bruk av eksterne krefter/ekstern ekspertise.....	5
Bruk av forskningsresultater i undervisningen.....	5
I hvilken grad opplegget har bidratt til å gi elevene innsikt i, og personlig erfaring med forskning og forskningsformidling.....	6
Bruk av ulike virkemidler i forskningsprosessen	6
Tverrfaglighet	7
Erfaringer.....	7
Forbedringspotensiale.....	8
Vedlegg.....	9
Tidsplan for arbeidet	9
Temaer elevene valgte for sine forskningsrapporter:.....	10
Læreplan i politikk, individ og samfunn - programfag i studiespesialiserende utdanningsprogram	11
Læreplan i kommunikasjon og kultur - programfag i studiespesialiserende utdanningsprogram ...	12
Sjekkliste:.....	13

Innledning

Da vi i høst fikk invitasjon til å delta i Holbergprisen i skolen var vi to lærere ved vår skole, Märit Opperud og Sissel Husebråten, som straks tente på ideen. Vi syntes det hørtes spennende og lærerikt ut også for oss som lærere. Det ville utfordre oss å få være med på en annerledes prosess og følge elevene gjennom denne.

Vi hadde en forventning om at de umotiverte elevene skulle se på dette som en morsom utfordring ettersom prosessen skulle resultere i et ordenlig produkt. Vi erfarte også at de aller fleste elevene våknet til liv i begynnelsen. Kreativiteten og arbeidslysten blomstret. Imidlertid ble nok noen slitne og lei på slutten. Tiden ble knapp, og det ble krevende å fullføre et så stort prosjekt innimellom heldagsprøver og andre arbeidsoppgaver.

Noe av bakgrunnen for at vi ville satse på dette prosjektet var også at vi mente dette gav gode muligheter for å differensiere undervisningen. Elevene kunne arbeide med temaer de selv ønsket å jobbe med, og de kunne få jobbe på en mer praktisk måte. Vi mente at dette kunne være noe ekstra å strekke seg mot for de flinkeste elevene. Ofte føler vi som lærere at vi ikke får gitt denne elevgruppen nok utfordringer. Her ville elevene få mulighet til å arbeide selvstendig over en lengre periode med et selvvalgt tema. Vår erfaring ble også at flere av gruppene /elevene grep denne muligheten. Mange har jobbet meget bra og fullført gode forskningsarbeider på dette nivået. Vi tror de har hatt stort utbytte av arbeidet.

Gjennomføringen

Prosjektet har vært gjennomført i to programfag på vg2. Det ene faget er sosiologi og sosialantropologi. Det andre faget er kultur og kommunikasjon. Noen av elevene har begge fagene. De har dermed fått ganske mange timer til disposisjon. De fleste ha kun et av fagene.

Vi bestemte oss tidlig i prosessen for at vi ikke skulle ha en felles problemstilling for alle elevene. Vi mente at det var viktig at elevene fant en problemstilling som passet dem, og at de fikk arbeide med noe som de selv var opptatt av. Gruppesammensetningen var vi også usikre på i begynnelsen ettersom vi har erfaring med at for store grupper ofte får samarbeidsproblemer og at de har vanskelig for å holde prosessen i gang. Det endte med at elevene fikk velge helt fritt og at det har gått bra. Vi har sett at de store gruppene noen ganger har hatt samarbeidsproblemer på grunn av at noen i gruppa ikke har prestert det som er forventet. Når noen har vært borte, så har de andre ikke hatt tilgang til det materialet og arbeidsprosessen har stoppet opp. Vi har gjort det klart og tydelig for elevene at det er noe som de selve må finne ut av. Det er viktig å ansvarliggjøre dem for den egne arbeidsprosessen.

Prosjektet ble introdusert ut på høsten. I desember hadde klassene brainstorming for å finne aktuelle temaer. Dette resulterte i en ganske fyldig liste over aktuelle temaer. Listen ble lagt ut i Fronter (Læreplattformen skolen bruker). Elevene brukte dette som en ide liste og dannet grupper ut i fra interesse og egne ønsker.

Siste del av desember og deler av januar ble benyttet til et innføringskurs i metode. I faget sosiologi og sosialantropologi skal elevene i følge læreplanmålene blant annet kunne:

- gjøre rede for tenkemåter i sosiologi og sosialantropologi og bruke dem til å forklare sosiale sammenhenger
- gjøre rede for hvordan sosiologer og sosialantropologer går fram for å innhente kunnskap om samfunnet
- gjennomføre samfunnsfaglige undersøkelser med utgangspunkt i egne spørsmål og presentere resultatene

Ettersom metodekunnskap er helt sentralt i faget sosiologi og sosialantropologi, ble det undervist mest i metode her.

Kickoff for selve prosjektet hadde vi 6. januar. Da fikk skolen besøk av Barbara Wendelbo. Hun inspirerte både lærere og elever til å ta fatt på prosessen. I slutten av januar hadde vi besøk av forskerkontakten vår, Håkon Larsen. Han kom tilbake igjen i slutten av mars. Begge besøkene var nyttige og positive bidrag i forskningsprosessen. Kontakten mellom skoleverket og forskningsinstitusjonene blir nærmere beskrevet i et eget avnitt.

I oppstartsperioden fikk elevene jobbe med prosjektet de fleste uketimene i faget. Etter hvert jobbet klassene også med andre temaer parallelt med prosjektet. Da satte vi av en økt per uke til prosjektet. I slutfasen ble andre temaer nedtonet og det meste av tiden ble brukt til prosjektet. En mer fullstendig plan for hele arbeidsprosessen ligger som vedlegg.

Vi utarbeidet en sjekklister (Se vedlegg) hvor elevene skulle gjøre notater og krysse av etter hvert som de hadde utført ulike oppgaver. Den ble mye brukt, spesielt i begynnelsen av prosjektperioden. Da måtte elevene levere denne hver uke. Det viste seg imidlertid etter hvert at elevene ikke alltid hadde gjort det de skrev at de hadde gjort.

Noen grupper kom raskt i gang med tema og problemstilling. Andre brukte meget lang tid og endret tema flere ganger underveis.

Hvorvidt det har vært en reell forskningsformidling mellom forskningsinstitusjoner og skoleverket

Jobben med prosjektet startet for alvor med besøk fra Holbergprisen i skolen første uke etter juleferien. Barbara fortalte om Holbergprisen i skolen og inspirerte elevene til å ta fatt på oppgaven. Hun tok seg tid til å samtale med de ulike gruppene om hvilke temaer de hadde tenkt å forske på.

Etter besøket sendte vi en oversikt over de ulike temaene elevene hadde valgt slik at Barbara kunne finne en egnet forskerkontakt til klassene. Vi fikk tildelt Håkon Larsen som var i ferd med å avslutte sin doktorgrad i sosiologi ved Universitetet i Oslo.

Hans første besøk var i slutten av januar. Da hadde de fleste gruppene jobbet en stund med å utarbeide problemstilling. De som ikke hadde kommet fram til noen problemstilling fikk hjelp til dette. Han hjalp også flere grupper med å avgrense problemstillingene.

Et par av gruppene hadde valgt temaer som vi lærere var litt skeptiske til. Når det gjaldt det ene temaet, var vi redde for å komme i konflikt med god forskningsetikk. Et annet tema var vi usikre på om det var mulig å forske på i det hele tatt. Her fikk vi som lærere hjelp av forskerkontakten og Barabara Wendelbo til å se på problemstillingens potensial og hvordan utfordringene kunne løses.

Vi hadde selv gått ganske grundig gjennom forskningsmetoder. Derfor ba vi Håkon om å gå inn i gruppene og praktisk veilede dem i prosessen. Han foreslo egnede metoder og gav praktiske opplysninger om hvordan de kunne gå fram.

Ved andre besøk hjalp han elevene med analysen og sjekket om analysen samsvarte med problemstillingen og undersøkelsen. Noen av gruppene så da at de hadde stilt feil spørsmål i forhold til problemstillingen.

Bruk av eksterne krefter/ekstern ekspertise

Noen av gruppene har også selv tatt kontakt med eksterne krefter. En av gruppene har gjort en studie av ungdoms forhold til åndelighet. De har vært i kontakt med en forsker (professor) ved Universitetet i Bergen for å få tak i egnet litteratur. De har også vært i kontakt med SSB for å få tak i foreliggende statistikk på området. I tillegg tok de kontakt med Barbara Wendelbo for å få tak i tidligere forskningsoppgaver omkring temaet. Flere av de andre gruppene har også vært i kontakt med Barbara og fått hjelp av henne. Det virker ikke som elevene har vært redde for å ta kontakt med ekspertise.

Bruk av forskningsresultater i undervisningen

Flere av gruppene har selv funnet fram til tidligere forskning om de temaene de har arbeidet med. De har fått hjelp blant annet av bibliotekarene til å finne studentoppgaver, forskningsrapporter og bøker om temaene de har arbeidet med. De har brukt litteraturen for å sette seg inn i temaene og få inspirasjon til hvordan de skal arbeide med sin egen forskning. Noen har også sammenlignet sine egne studier med tidligere forskning.

Alle elevene har lest tidligere rapporter fra Holbergprisen i skolen og brukt disse som inspirasjon til egne oppgaver. De har også brukt disse for å se hvordan man lager en slik rapport og hvordan man kan jobbe underveis.

I hvilken grad opplegget har bidratt til å gi elevene innsikt i, og personlig erfaring med forskning og forskningsformidling

Elevene har i stor grad opplevd en del av den frustrasjonen som mange forskere opplever. De har erfart at det er vanskelig å finne en god problemstilling. Flere av gruppene har endret problemstilling underveis.

For noen var det nok en bøyg å få gjennomført spørreundersøkelsen. Det å gå rundt og dele ut spørreskjemaer var en utfordring for enkelte, mens andre synes dette var en fin og praktisk måte å arbeide på.

Da de fikk inn skjemaene og skulle begynne å punche svarene i NSD- stat oppdaget flere av gruppene at spørreskjemaene ikke var så gode som de hadde trodd på forhånd. Noen oppdaget at respondentene ikke hadde forstått at de kun skulle sette et kryss per spørsmål til tross for at de hadde fått tydelig beskjed om det. Andre grupper forstod at spørsmålene skal være meget tydelige for ikke å kunne misforstås.

For flere av elevene var det uvant å arbeide så selvstendig. De opplevde det nok litt utrygt. Vi har i etterkant forstått at mange elever opplevde at de ikke fikk tilstrekkelig hjelp av læreren.

Her ser vi en utfordring for oss som lærere. Vi synes selv at vi har tilbudt elevene hjelp uten at de har virket interessert i å ta i mot hjelp mange ganger. Andre ganger kan det selvsagt være vanskelig for en lærer å hjelpe mange grupper som arbeider med ulike temaer samtidig.

Alle elevene har utarbeidet problemstillinger, hypoteser, utarbeidet spørreskjemaer eller intervjuguider, gjennomført spørreundersøkelser /intervjuer. De som har arbeidet kvantitativt har brukt NSD- stat. Det har gitt dem erfaring med å bruke et enkelt verktøy til å analysere og tolke innsamlede data. Alle gruppene har også utarbeidet en rapport. Slik sett har alle gruppene fått verdifull erfaring med forskning på enkelt nivå.

Alle gruppene skal også presentere arbeidet sitt muntlig.

Elevene har fått erfare at mange ting tar mye lengre tid enn man tror og at ikke alt går som planlagt. En av gruppene fikk ikke tillatelse til å gjennomføre den undersøkelsen de hadde planlagt. Det var selvsagt en stor skuffelse, men også en viktig lærdom.

Bruk av ulike virkemidler i forskningsprosessen

Vi hadde tidlig i prosessen besøk av bibliotekarene. De fortalte om kildebruk og inviterte elevene til å bestille veiledningsmøter hvor de kunne få hjelp til å finne tidligere forskning og annen litteratur. Vi tror det var lurt å ha tidlig kontakt med bibliotekarene slik at de kunne bestille litteratur fra andre steder. De var også behjelpelige med å kopiere spørreskjemaene.

De fleste av gruppene har benyttet verktøyet NSD-stat. Det virker som elevene har likt denne delen av arbeidet. Det var en utfordring for elevene å lære seg å bruke verktøyet, men de var meget positive og lærte fort. Det så ut som elevene syntes det var morsomt å studere resultatene /analysere dataene ved hjelp av dette verktøyet. Vi tror det har stor overføringsverdi til andre større verktøy ved en eventuell bachelor og masteroppgave senere.

Dersom vi hadde hatt et felles tema for alle elevene, hadde vi nok lettere kunnet gi dem en felles plattform å bygge forskningen på. Da kunne vi ha brukt flere virkemidler f. eks film for å illustrere tema, hatt egne forelesninger om temaet og benyttet eksterne forelesere for å gi innblikk i tema. Vi kunne også lettere funnet felles litteratur. Det hadde nok gjort det litt enklere for elevene.

Tverrfaglighet

En del av gruppene har jobbet tverrfaglig i de to fagene, i tillegg har de trukket inn andre fag avhengig av de problemstillingene og temaene de har jobbet med. For eksempel har en gruppe skrevet om åndelighet og dermed faget religion.

Elevene har dessuten fått trening i å skrive norsk og en praktisk bruk av statistikk og prosentregning.

Erfaringer

Vi tror at det har vært bra for elevene å få fordype seg i et tema over lengre tid. Dette er en god erfaring som de kan ta med seg når de skal arbeide med særemne i tredje klasse og med større oppgaver på universitet og høyskole.

Elevene har fått lære seg formaliteter ved å sette opp en rapport, og det å jobbe med å få en helhet /god sammenheng i rapporten. De har også erfart hvordan det er å ta eget ansvar for hele prosessen, mens læreren blir mer en veileder.

Noen elever har blomstret ved å få arbeide med selvvalgte temaer og på en så selvstendig måte. Men mange har nok blitt litt slitne på slutten.

Noen grupper har hatt vanskeligheter med samarbeidet. Vi ser det spesielt i de store gruppene. Dersom gruppene er store, blir det også fort slik at en eller to på gruppen kan gjemme seg bak de andre og bidra lite i arbeidet. Det har vært noen konflikter underveis fordi noen på gruppa føler at andre ikke gjør jobben sin/det de har avtalt å gjøre. Noen har inntatt en lederrolle, men har vært utydelige og derfor har ikke gruppene greid å blir ferdige med prosjektene sine til fristen.

Noen av gruppene har også hatt problemer pga mye fravær. Det har ført til at enkelte elever har blitt sittende med mye arbeid. Noen av gruppene har greid å løse dette ved å kontakte elever som ikke har vært til stede og bedt dem om å sende det stoffet de som er på skolen har hatt behov for på mail. Andre grupper har vært gode til å planlegge og dermed unngått slike problemer.

Vi tror at fordelene med å arbeide i små grupper, er at de fleste av elevene har fått prøve seg på flest mulig oppgaver i forskningsprosessen. De har fått arbeide med selvvalgte temaer. Det tror vi kan være mer motiverende enn om alle skulle ha arbeidet med det samme temaet.

Vi tror at prosjektet i sin helhet har stor overføringsverdi i forhold til det å kunne arbeide med større arbeider ved universitet og høøgkoler senere. Dessuten har vi i tillegg til å jobbe med ulike faglige temaer i stor grad jobbet med de generelle målene i læreplanen. Se vedlegg.

Vi har gode erfaringer med å være to lærere fra samme skole. Vi har hatt et fruktbart og godt samarbeid og vil absolutt anbefale andre å delta i prosjektet.

Forbedringspotensiale

Vi kunne med fordel ha satt opp en obligatorisk møtetid midtveis i prosessen for hver gruppe. Der burde elevene vært nødt til å vise hvor mye de hadde skrevet, refleksjoner de hadde gjort under prosessen og kommet med spørsmål som de ville stille til læreren som veileder i forhold til struktur, analyse eller spørreundersøkelsen. Da hadde vi fått bedre kontroll på "øytjener" gruppene.

Innleveringsfristen kom veldig uheldig i forhold til påske og heldagsprøver. Vi hadde ikke klassen samlet de siste ukene før innleveringsfristen.

Vedlegg

Tidsplan for arbeidet

- 9. desember Introduksjon om Holbergprisen
- 9. desember oppstart metodekurs
- 14. og 16. desember fortsettelse undervisning om metode
- Midten av desember: Brainstorming om aktuelle temaer for prosjektarbeidet. Klassen ble delt inn i tilfeldige grupper. Målet var å komme opp med flest mulig aktuelle temaer til forskningsprosjektet.
- En liste over temaer ble lagt ut i Fronter. Elevene valgte selv grupper og temaer blant de temaene man tidligere hadde kommet opp med eller helt nye.
- 4. januar Klassen leste litt i /kikket gjennom noen tidligere elevprosjekter
- 6. januar hadde vi besøk fra Holbergprisen. Klassene ble slått sammen.
- Ellers ble det meste av januar benyttet til å arbeide med temaet samfunnsvitenskapelige tenkemåter og metode. Klasse avsluttet med en teoriprøve i metode i begynnelsen av februar.
- 11. januar startet klassen for alvor opp med gruppearbeidet. Fortsatte med gruppearbeid ca en økt per uke, ellers annen undervisning om metode.
- 28.1 hadde vi besøk av forskerkontakten vår
- 17.2 Innlevering av spørreskjema, intervju eller beskrivelse av hvordan undersøkelsen skal foregå dersom det ikke er spørreskjema eller intervju.
- Uke 9 eller 10: Gjennomføre spørreundersøkelse /intervjuer
- 25. mars hadde vi igjen besøk fra forskerkontakten vår. Uken etter ble alle timene i faget brukt til prosjektet.
- 1. april Innleveringsfrist for utkast til rapport på prosjektarbeid
- 15. april Innleveringsfrist for prosjektet

Temaer elevene valgte for sine forskningsrapporter:

1. Fremstillingen av innvandrere i media. 5 elever
2. Mellom himmel og jord: Ungdoms forhold til den åndelige dimensjonen, 4 elever
3. Holdninger til innvandrere i Trøgstad, 5 elever
4. Tilfredshet: Glede og tilfredshet eller bare prat?, 1 elev
5. Menn som mishandler, 2 elever
6. Dobbelkommunikasjon: Kan man gjennom personers kroppsspråk avsløre om personen lyver og er det en forskjell mellom kjønn? 3 elever
7. Skaper arbeidet med Holbergprisen i skolen mer engasjement i skolen enn annet skolearbeid? 2 elever
8. Politisk engasjement blant ungdom, 3 elever
9. Karakterforskjeller mellom gutter og jenter i den videregående skole, 3 elever
10. Holdninger til janteloven blant ungdommer, 3 elever
11. Blogging
12. Kristentro og livstilfredshet
13. Internettbruk – Kjønnforskjeller med tanke på tidsbruk på spill og sosiale medier og om internettbruk går på bekostning av fysisk aktivitet og sosialt liv.
14. Ungdommens syn på menneskekroppen

Læreplan i politikk, individ og samfunn - programfag i studiespesialiserende utdanningsprogram

Struktur

Politikk, individ og samfunn består av fire programfag: sosialkunnskap, samfunnsgeografi, sosiologi og sosialantropologi og politikk og menneskerettigheter. Programfagene kan velges uavhengig av hverandre.

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I politikk, individ og samfunn forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg muntlig i politikk, individ og samfunn innebærer å presentere samfunnsfaglige tema slik at framstillingen er forståelig for andre. Det betyr videre å samtale om og diskutere aktuelle samfunnsproblemer og begrunne synspunkter og holdninger ut fra faglige kunnskaper. Det vil også si å lytte og gi god respons til andre.

Å kunne uttrykke seg skriftlig i politikk, individ og samfunn innebærer å framstille tekster presist, strukturert og selvstendig. Det vil si å drøfte samfunnsfaglige tema der momentene kommer i naturlig rekkefølge og blir vurdert i forhold til hverandre. Det betyr også å bearbeide og trekke sammen tekster for å skaffe seg oversikt.

Å kunne lese i politikk, individ og samfunn innebærer å tilegne seg et bredt spekter av fagtekster. Lesing betyr å ha oppmerksomhet mot intensjoner og budskap i tekstene, og å finne fram til betydningsinnholdet. Lesing betyr også å nyttiggjøre seg informasjon fra nettsteder, oppslagsverk og aviser, og å trekke informasjon ut av statistikk, grafiske framstillinger, kart, illustrasjoner og bilder.

Å kunne regne i politikk, individ og samfunn innebærer å trekke ut hovedtendenser i tallmateriale, tolke tabeller og grafiske framstillinger og vise sammenhenger ved bruk av tall.

Å kunne bruke digitale verktøy i politikk, individ og samfunn innebærer å søke etter, vurdere kritisk, velge ut og bruke kilder og samfunnsfaglig informasjon på Internett. Det innebærer også å benytte forskjellige programmer til å bearbeide informasjon og presentere tabeller, grafiske framstillinger og kart.

Læreplan i kommunikasjon og kultur - programfag i studiespesialiserende utdanningsprogram

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I programfaget kommunikasjon og kultur forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Å kunne uttrykke seg skriftlig og muntlig i kommunikasjon og kultur innebærer å presentere selvstendige faglige arbeider for et publikum og tilpasse valg av språklige og ikke-språklige uttrykksformer til den aktuelle situasjonen og målgruppa.

Å kunne lese i kommunikasjon og kultur innebærer å tilegne seg sammensatte tekster. Å lese sammensatte tekster innebærer å forstå komposisjon og struktur i ulike typer visuelle og auditive uttrykk, og samspillet mellom de involverte uttrykksformene.

Å kunne regne i kommunikasjon og kultur innebærer å identifisere geometriske former og matematiske symboler i tekster.

Å kunne bruke digitale verktøy i kommunikasjon og kultur innebærer å benytte ulike elektroniske medier til innsamling av informasjon og presentasjon av eget arbeid. Det betyr også å utøve kildekritikk og vurdere etiske spørsmål knyttet til personvern og opphavsrett i arbeidet med egne tekster.

Sjekkliste:

Tema:	Egne notater:	Ferdig? Kryss av:	Dato:
Tema område:			
Problemstilling:			
Er problemstillingen forskbar?			
Læreplanens kompetansemål:			
Hypoteser:			
Metode:			
Hvordan samle inn og bearbeide datamateriale:			
Få hjelp av bibliotekar for å hente inn informasjon			
Forskningsetikk: respekt for informantens privatliv			
Informasjon om prosjektet til informanten			
Anonymisering:			
Analyse og tolkning av innsamlet datamateriale.			
Presentasjon av resultater i en			

forskningsrapport.			
Egne punkter:			